

THE PROCESS OF EUROPEANIZATION: THEORETICAL AND EMPIRICAL PERSPECTIVES

Anca Livia Mogoșan, PhD Student, "Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: Europeanization has become a very common concept in the study of the European Union and the European integration process, and a very active area of research. This is because the EU has had a significant impact on Member State`s policies, on the eurozone states, but also the states outside Europe, through aid programs. Although it generally refers to the interaction between the EU and Member States or third countries, no consensus has been reached, on the definition of the term.

Europeanization of national policy is reflected in the consequences deriving from national governments trying to implement EU policies, even if they have the form of directives, regulations, or the form of recommendations made by the Commission. The mechanisms by which Europeanization process causes changes in the national policy of states, and the effects or the results of this process, at the level of institutions, policies and internal political processes will be analyzed.

This paper aims to analyze the complexity of Europeanization, and begins by presenting the most famous approaches in the literature, by explaining the typologies and mechanisms of Europeanization and its results, but also recalling the theoretical debates that try to explain this process. Also, some general aspects of the process of political and institutional adaptation of the Member States, throughout the Europeanization process, will be presented.

Keywords: *Europeanization, European integration, political adaptation, institutional adaptation, EU.*

Europeanizarea a devenit un concept foarte des utilizat în studiul Uniunii Europene și al procesului de integrare europeană și un domeniu foarte activ de cercetare. Aceasta datorită faptului că UE a avut un impact semnificativ asupra politicilor statelor membre, asupra statelor din spațiul economic euro, dar și asupra statelor ce se situează înafara Europei, prin programele de ajutorare. Încă din 1990, acest termen s-a bucurat de o mare popularitate în rândul cercurilor academice iar în ultimii ani, a existat o creștere exponențială a proiectelor de cercetare care au adoptat această perspectivă. Oamenii de știință îl folosesc pentru a evalua eficacitatea politicilor europene la nivel național, și totodată pentru a înțelege maniera în care noile oportunități și constrângeri europene afectează politica națională.

Datorită faptului că europeanizarea reprezintă un proces interdisciplinar, care este utilizat în cadrul mai multor discipline precum: sociologie, economie, antropologie socială, istorie și științe politice, există semnificații diferite în utilizarea sa, de aici și multitudinea de abordări, perspective și definiții prin care se încearcă explicarea acestui concept. Totodată, în cadrul științelor politice, fenomenul europeanizării este plasat la intersecția dintre politicile comparate și relațiile internaționale.¹ Referindu-se în general la interacțiunile dintre Uniunea Europeană și statele membre sau statele terțe, nu s-a ajuns la un consens cu privire la definirea acestui termen. În prima parte a acestei lucrări vor fi prezentate cele mai semnificative abordări conceptuale ale procesului de europeanizare, precum și cele mai importante definiții ale acestuia.

¹ULRIKE LIEBERT, „Causal Complexities: Explaining Europeanization”, <http://www.monnet-centre.uni-bremen.de/pdf/wp/2002-1-Liebert.pdf> accesat în data de: 12.09.2014, p. 6.

Robert Ladrech, într-un studiu efectuat în anul 1994, cu privire la influența UE în politicile și instituțiile interne franceze, a construit o definiție a europenizării, iar aceasta s-a dovedit a fi o fundație timpurie și o bază pentru studiile ulterioare. El a definit europenizarea ca fiind „un proces în creștere, reorientând direcția și forma politicii în asemenea măsură încât dinamica politică și economică a UE devine parte din logica organizațională a politicii naționale și a constituirii acestei politici”.² Prin logica organizațională el înțelege procesele adaptative ale organizațiilor dintr-un mediu schimbat sau aflat într-un proces de schimbare și subliniază rolul adaptării, al învățării și al schimbării politice. Același autor, abordează procesul de europenizare în raport cu trei dimensiuni: instituții, politici și procese politice. În prima dimensiune, cea instituțională, executivele, parlamentele și instanțele naționale, precum și relațiile centru-regionale, sunt analizate iar dovezile schimbării datorită unei surse a UE sunt discutate și investigate. Capacitatea statelor membre de a-și „proiecta” preferințele naționale la nivelul UE, este evidențiată în discutarea schimbărilor la nivelul coordonării executivelor ministeriale naționale; probleme de responsabilitate democratică sunt ridicate în schimbările relațiilor dintre executiv - legislativ; rolul instanțelor ca agenți naționali și supranaționali este evaluat prin discutarea impactului legislației UE; întărirea sau slăbirea puterii actorilor sub-naționali datorită Politicii Regionale a UE este explorată.³ În cea de a doua dimensiune, diferite tipuri de dezvoltare și producere a politicilor UE pot duce la diverse schimbări la nivelul statelor membre, de la schimbările directe ale UE în politica de mediu, care pot rezulta în crearea a noi instrumente interne pentru a putea întâmpina noile standarde, până la schimbări de politici în care statele membre însele preiau conducerea iar UE este intenționat folosit ca un mijloc pentru difuzarea de noi practici, idei politice. Cea de a treia dimensiune, în domeniul schimbării politice, analiza partidelor politice duce la investigarea modalității în care UE poate fi responsabilă pentru schimbări în programul, organizarea, modelele de concurență ale partidelor. Creșterea rolului grupurilor de interes și a mișcărilor sociale completează dimensiunea politică.⁴

Definiția termenului de europenizare a lui Ladrech, redată mai sus, a fost îmbunătățită ulterior de cea a lui Claudio Radaelli, care a subliniat faptul că europenizarea se referă la procesele de : „a) construcție, b) transmitere și c) instituționalizare a regulilor formale și informale, a procedurilor, paradigmatelor politice, stilurilor, „felurilor de a face lucrurile”, și a credințelor și normelor comune, care sunt inițial definite și consolidate în luarea hotărârilor la nivelul UE și apoi încorporate în logica discursului intern, a identităților, a structurilor politice și a politicilor publice”.⁵

Thomas Lawton analizează procesul de europenizare ca reprezentând transferul „de jure” de suveranitate către nivelul UE și distinge acest concept de „Europeificare”, ce reprezintă împărțirea „de facto” a puterii între guvernele naționale și Uniunea Europeană. El

²Robert LADRECH, „Europeanization of Domestic Politics and Institutions: The Case of France”, *JCMS: Journal of Common Market Studies*, vol.32, nr. 32/1, 1994, pp. 69–88.

³Robert LADRECH, *Europeanization and national politics*, Basingstoke, Hampshire, Palgrave Macmillan, 2010, p. 3.

⁴*Ibidem*, p. 4.

⁵Claudio M. RADAELLI, „The Europeanization of Public Policy”, în: Kevin FEATHERSTONE, Claudio M. RADAELLI, (eds.), *The politics of Europeanization*, Oxford, Oxford University Press, 2003, pp. 27–56.

consideră că în timp ce instituțiile supranaționale europene au câștigat puterea „de jure”, ele nu dispun adesea de autoritatea „de facto”.⁶

Tanja Börzel atrage atenția asupra a ceea ce se întâmplă odată ce puterea a fost transferată la Bruxelles și definește europenizarea ca fiind un proces prin care domeniile politicii interne devin tot mai mult supuse procesului de elaborare a politicilor europene. Ea vorbește despre penetrarea dimensiunii europene în arenele naționale de politică și de politici.⁷

Risse, Cowles și Caporaso definesc europenizarea ca fiind „apariția și dezvoltarea structurilor distinctive de guvernare la nivel european, adică a instituțiilor politice, legale și sociale, asociate cu rezolvarea problemelor politice care formalizează interacțiunile dintre actori și a rețelelor politice specializate în constituirea regulilor autoritare europene”.⁸

În explicarea fenomenului de europenizare, precum și în utilizarea acestui termen, Helen Wallace a afirmat că Uniunea Europeană este în sine un produs al europenizării, pe care ea îl consideră un proces cu o istorie și un interval geografic mult mai mare decât UE.⁹

Adrienne Héritier, a definit la rândul ei europenizarea ca fiind procesul de influență, derivând din deciziile europene și având impact asupra politicilor și structurilor politice și administrative ale statelor membre.¹⁰ Totodată Buller and Gamble au făcut referiri la europenizare ca fiind o situație în care moduri distincte de guvernare europeană au transformat aspecte ale politicii interne.¹¹

Johan Olsen, la rândul său, a identificat cinci utilizări ale termenului de europenizare. În primul rând, europenizarea apare din „schimbările în granițele externe”, iar cel mai important exemplu este reprezentat de extinderea politicilor, a regulilor, a cerințelor instituționale și a valorilor la nivelul noilor state membre care au aderat la UE în anul 2004. Apoi, el identifică europenizarea ca fiind „procesul de dezvoltare a instituțiilor la nivel European”, această definiție are în vedere dezvoltarea unei capacități de guvernare centrală în UE, cu implicațiile sale de constângeri și oportunități pentru actorii politici la nivel intern. În al treilea rând, el vede definiția clasică a europenizării ca fiind „penetrarea centrală a sistemelor de guvernare națională”. Aceasta e definiția de bază a europenizării și acoperă procesul de adaptare în raport cu structura instituțională, politicile naționale, modelele de comportament politic etc.¹² În al patrulea rând, identifică europenizarea ca fiind „exportul de forme de organizare politică”, iar termenul este folosit aici pentru situațiile în care UE caută să își exporte valorile, cum ar fi prin convențiile Lomé, Cotonou sau prin politica externă, la

⁶Thomas LAWTON, „Governing the skies: Conditions for the Europeanization of Airline Policy”, *Journal of Public Policy*, vol.19, nr. 19/1, 1999, pp. 91–112.

⁷Claudio M. RADAELLI, „The Europeanization of Public Policy”, în: Kevin FEATHERSTONE, Claudio M. RADAELLI, (eds.), *The politics of Europeanization*, Oxford, Oxford University Press, 2003, p. 29.

⁸Maria G. COWLES, James A. CAPORASO și Thomas RISSE-KAPPEN, *Transforming Europe. Europeanization and domestic change*, Ithaca, N.Y., Cornell University Press, 2001, p. 3.

⁹Ian BACHE și Andrew JORDAN, (eds.), *The Europeanization of British politics*, Basingstoke [England], New York, Palgrave Macmillan, 2006, p. 21.

¹⁰Adrienne HERITIER și Christoph KNILL, (eds.), *Differential Responses to European Policies: A Comparison*, Lanham, Rowman & Littlefield, 2001, pp. 257–294.

¹¹BULLER, JIM; GAMBLE, ANDREW, „CONCEPTUALISING EUROPEANISATION (A PROCESS WITHOUT A SUBJECT)”, <http://aei.pitt.edu/1724/1/bullerandgamble.pdf> accesat în data de: 12.09.2014, p. 17.

¹²Christian LEQUESNE și Simon BULMER, (eds.), *Statele Membre ale Uniunii Europene*, Chisinau, Cartier, 2009, p. 38.

nivelul statelor și regiunilor care pot fi și în afara Europei. O ultimă variantă este reprezentată de europenizarea văzută ca „un proiect de unificare politică”.¹³

Maarten P. Vink și Paolo Graziano definesc europenizarea ca fiind „adaptarea internă la integrarea regională europeană”.¹⁴ Prin integrare regională se înțelege formarea de legături economice și politice strânse între statele care se află în apropiere din punct de vedere geografic, iar prin adaptarea internă se înțelege și poate include de asemenea, adaptarea administrativă a guvernului executiv la un sistem continuu de negociere în interiorul Uniunii Europene, adaptarea grupurilor de interese și a mișcărilor sociale la noile structuri de oportunitate instituțională, precum și consecințele normative în ceea ce privesc chestiunile politice importante.

Seria de definiții menționate mai sus, demonstrează controversa dar și utilitatea procesului de europenizare, precum și evoluția acestui concept în cadrul literaturii de specialitate, și s-a considerat a fi necesară prezentarea acestora, înainte de a demonstra mecanismele prin care acest proces determină schimbări la nivelul instituțiilor, a politicilor și a proceselor politice naționale, și înainte de a prezenta rezultatele acestor schimbări la nivelul statelor membre.

În continuarea lucrării, trebuie menționat faptul că europenizarea nu reprezintă în sine ea o teorie europeană, ci conform lui Simon Bulmer, reprezintă fenomenul pe care o serie largă de abordări teoretice se luptă să îl explice.¹⁵ Astfel, dezbaterile teoretice inițiale cu privire la procesul de integrare europeană au avut loc între neofuncționaliști și interguvernamentiști, cei dintâi au analizat dinamica din spatele acumulării de putere la nivel supranațional, însă „principalul neajuns al acestei teorii s-a dovedit a fi presupunerea că guvernele naționale și-ar ceda de bunăvoie autoritatea în favoarea UE”¹⁶ și faptul că neofuncționalismul nu se concentrează prea mult asupra relațiilor UE- statele membre, iar în ceea ce privește interguvernamentalismul, trebuie menționat faptul că „a plasat statul membru în centrul negocierilor UE”.¹⁷

În ceea ce privește interguvernamentalismul, principalul reprezentant pentru o lungă perioadă de timp, a fost Stanley Hoffman, „a cărui perspective erau reprezentate de ideea conform căreia UE este văzută în primul rând ca o posibilitate de colaborare între state, care sunt actori raționali și a căror funcționare internă este guvernată de principiile de autoritate și ierarhie”,¹⁸ iar „suveranitatea colectivă” rezultată nu duce la o diminuare a rolului statului, ci dimpotrivă, la o întărire a acestui rol, încurajând la adaptarea lor la constrângerile impuse de mediul internațional”.¹⁹ Interguvernamentalismul liberal însă, reprezentat de Andrew Moravcsick, pornește de la trei idei principale de cercetare: prima se referă la faptul că statul este un actor rațional în Europa, cea de a doua are în vedere faptul că puterea din UE este rezultatul negocierilor dintre state, iar ultima prevede că teoria liberală este necesară pentru a

¹³Ian BACHE și Andrew JORDAN, (eds.), *op. cit.*, p. 21.

¹⁴Paolo GRAZIANO și Maarten P. VINK, (eds.), *Europeanization. New research agendas*, Houndmills, Basingstoke, Hampshire [England], New York, Palgrave Macmillan, 2007, p. 7.

¹⁵Simon BULMER, „Theorizing Europeanization”, în: Paolo GRAZIANO, Maarten P. VINK, (eds.), *op. cit.*, pp. 46–59.

¹⁶Christian LEQUESNE și Simon BULMER, (eds.), *op. cit.*, p. 28.

¹⁷*Ibidem*, p. 28.

¹⁸*Ibidem*, p. 28.

¹⁹*Ibidem*, p. 29.

explica formarea preferințelor naționale din cadrul statului.²⁰ Astfel el construiește un model ce cuprinde trei etape, pentru a explica ideile sale teoretice cu privire la integrarea europeană. Prima etapă a acestui model este reprezentată de formarea preferințelor naționale, care constituie ceea ce statele membre prezintă la masa de negociere. Cea de a doua etapă este reprezentată de negocierea propriu-zisă dintre statele membre, iar cea de a treia se referă la încapsularea părților importante ale înțelegerilor în cadrul instituțiilor naționale.²¹

Pe scurt, Moravcsik oferă o explicație tripartită a rezultatelor integratoare identificate ca fiind: formarea preferințelor naționale, negocierea inter-statală și delegarea instituțională.²²

Totodată interguvernamentalismul liberal a avut și critici, este amintit faptul că Moravcsik neglijează diversitatea internă a statelor, precum coalițiile multipartide, relațiile între executivile centrale și autoritățile locale, rivalitățile între agenții și burocrații, axându-se doar pe guvernele centrale ale statelor. Cu toate acestea, instituțiile europene nu sunt considerate a fi doar agenții create de statele membre în vederea creșterii inițiativei și influenței la nivelul guvernelor naționale, ci ele sunt în același timp, organizații care își dezvoltă propriile idei și interese în legătură cu statele care le-au înființat. Interesele statelor pot fi evidențiate nu doar prin intermediul guvernelor naționale, ci și pe alte căi, cum ar fi lobby direct la Bruxelles.²³

În ceea ce privește neofuncționalismul trebuie menționat faptul că este o teorie care s-a dezvoltat la mijlocul anilor 1950 și al cărei argument fundamental este reprezentat de ideea, conform căreia, statele nu sunt singurii actori importanți de pe scena relațiilor internaționale, iar instituțiile supranaționale și actorii non-statali, precum grupurile de interes și partidele politice, sunt adevărata forță din spatele eforturilor de integrare regională. Cele trei teze principale ale acestei forme de dezbateră teoretică sunt reprezentate de: teza de spillover, teza socializării elitelor, și teza gurgurilor de interese supranaționale.²⁴ Totodată, neofuncționalismul este o teorie a integrării regionale, care încearcă să explice integrarea europeană, și care consideră integrarea europeană ca un proces al elitelor, condus de elitele naționale și internaționale, politice și economice. Unul dintre promotorii acestei teorii, Haas, considera integrarea politică ca reprezentând schimbările de atitudine și de loialitate la nivelul actorilor politici.²⁵

Concentrându-se pe aspectele supranaționale ale organizațiilor internaționale, neofuncționalismul explică termenul de cooperare prin intermediul conceptelor de spillover și transferul loialității. Se presupune că statele doresc să coopereze la nivel economic, pentru a dobândi avantajele economice care vin în urma creșterii comerțului. Această creștere va duce la o cerere de coordonare politică înafara granițelor statelor, și în anumite cazuri la elaborarea de instituții supranaționale. Totodată cooperarea într-un anumit domeniu va duce la

²⁰*Ibidem*, p. 30.

²¹Rogers SCULLY, „Rational Institutionalism and Liberal Intergovernmentalism”, în: Michelle CINI, Angela K. BOURNE, (eds.), *Palgrave advances in European Union studies*, Basingstoke [England], New York, Palgrave Macmillan, 2006, pp. 19–34.

²²Michelle CINI, „Intergovernmentalism”, în: Michelle CINI, Nieves PÉREZ-SOLÓRZANO BORRAGÁN, (eds.), *European Union politics*, Oxford, New York, Oxford University Press, 2010, pp. 84–103.

²³Christian LEQUESNE și Simon BULMER, (eds.), *op. cit.*, p. 31.

²⁴Carsten S. JENSEN, „Neo-functionalism”, în: Michelle CINI, Angela K. BOURNE, (eds.), *Palgrave advances in European Union studies*, Basingstoke [England], New York, Palgrave Macmillan, 2006, pp. 71–85.

²⁵*Ibidem*, p. 75.

dezvoltarea cooperării și în alte domenii, inițiind astfel un proces incremental de integrare politică. În timp, instituțiile supranaționale urmau să devină tot mai independente și mai capabile să își realizeze propriile lor agende, forțând statele naționale să delege mai multe competențe către nivelurile supranaționale. Cu toate acestea, la mijlocul anilor 1970, teoria neofuncționalistă nu a mai deținut o poziție credibilă în rândul teoriilor relațiilor internaționale, Haas acceptând faptul că integrarea europeană nu s-a dezvoltat în maniera în care teoria neofuncționalistă a prezis, statele rămânând totuși actorii principali.²⁶ S-a manifestat totuși, în perioada anilor 1990 o renaștere a acestei teorii, prin realizarea Pieței Unice și prin creația Uniunii Europene la Maastricht, când s-au redeschis ușile înspre interesul față de dezvoltarea supranațională și a instituțiilor.²⁷

Dezvoltarea așa numitului nou-instituționalism a apărut în contextul științei politice din anii '80 și a avut la bază două simple afirmații: „instituțiile sunt mai mult decât reflectările forțelor sociale de bază; instituțiile fac mai mult decât doar să ofere o arenă neutră pentru interacțiunea politică”.²⁸ Instituționalismului istoric, avându-l ca reprezentant pe Pierson, a evidențiat faptul că Uniunea Europeană poate fi analizată doar în relație cu instituțiile, incluzând structurile acestora, normele și metodele formale, precum și cele informale, ceea ce a dus la rezultarea a două implicații metodologice pentru studiul UE: „politica de la nivelul UE nu mai este văzută ca o serie de decizii strategice luate de guvernele naționale, ci ca un proces „dependent de traseul urmat” cu o serie de situații critice și neprevăzute; instituțiile de la nivelurile supranaționale și naționale nu ar mai trebui considerate doar ca instrumente în serviciul presiunilor externe, ci ca niște structuri capabile de integrarea experiențelor și normelor de-a lungul timpului”.²⁹

Abordarea instituționalismului raționalist prevede faptul că gradul de incompatibilitate dintre politicile, procesele și instituțiile europene pe o parte, și cele naționale, pe cealaltă parte, furnizează actorilor politici noi oportunități și constrângeri pentru a-și urmări interesele. Dacă aceste schimbări la nivelul structurii politice de oportunitate duc la redistribuirea puterii la nivel intern, depinde de capacitatea actorilor de a exploata aceste oportunități și de a evita aceste constrângeri. Doi factori de mediere, cu efecte opuse, influențează aceste capacități. În primul rând este vorba despre multiplele puncte de veto, ce fac parte din structura instituțională a unui stat, și care pot conferi putere actorilor, ce dețin diverse interese, pentru a se putea opune presiunii adaptative a europeanizării. În al doilea rând, este vorba despre instituțiile formale, care furnizează actorilor materiale și resurse ideologice pentru a explora noile oportunități. Logica raționalismului instituțional, sugerează faptul că europeanizarea determină schimbări la nivel intern prin împuternicirea diferențială a actorilor, ce rezultă în urma unei redistribuiri a resurselor la nivel intern.³⁰

Abordarea instituționalismului sociologic prezintă o anumită „logică de adecvare” și procesele de persuasiune. Politicile și normele europene, împreună cu înțelegerile colective

²⁶*Ibidem*, p. 83.

²⁷*Ibidem*, p. 84.

²⁸Christian LEQUESNE și Simon BULMER, (eds.), *op. cit.*, p. 31.

²⁹*Ibidem*, p. 32.

³⁰Tanja A. BÖRZEL și Thomas RISSE, „Conceptualizing the Domestic Impact of Europe”, în: Kevin FEATHERSTONE, Claudio M. RADAELLI, (eds.), *The politics of Europeanization*, Oxford, Oxford University Press, 2003, pp. 57–80.

atașate acestora, exercită o presiune adaptațională față de procesele de la nivel intern, deoarece acestea rezonează cu normele și înțelegerile colective interne. Există și în acest caz, doi factori de mediere care influențează gradul în care incompatibilitatea va rezulta în internalizarea de noi norme și la dezvoltarea de noi identități. În primul rând sunt amintiți „agenții de schimbare” sau „antreprenorii de norme”, care se mobilizează la nivel intern și conving și pe alții să-și redefinească interesele și identitățile. În al doilea rând, este vorba de existența unei culturi politice sau a altor instituții informale, care să conducă la construirea unui consens și la împărțirea costurilor. Instituționalismul sociologic sugerează că europeanizarea duce la schimbare internă, prin intermediul socializării și al procesului de învățare colectivă, fapt ce rezultă în internalizarea normelor și în dezvoltarea de noi identități.³¹

Guvernanța multinivel reprezintă un alt concept teoretic prin care se explică procesul de integrare europeană, și dată fiind absența unui singur conducător și a unei demarcații clare între actorii publici și privați din Uniunea Europeană, este de înțeles că unii cercetători au ales să analizeze UE ca un „model de guvernare”, unde statul membru nu mai este într-o situație de monopol sau de superioritate ierarhică iar sistemul politic și politicile UE sunt rezultatul interacțiunii dintre Comisie, statele membre, regiunile și grupurile de interes. Mike Goldsmith arată faptul că în cadrul acestei teorii, rezultatul este un sistem de luare a deciziilor, în care există o multitudine de puncte de acces, o serie de oportunități pentru a exercita influență și presiune, precum și multiple locuri în care deciziile sunt luate.³²

După prezentarea generală a dezbaterilor teoretice care încearcă să explice fenomenul de europeanizare, este necesară analiza mecanismelor prin care are loc acest proces de schimbare la nivelul politicilor, instituțiilor și a proceselor politice a statelor naționale. Există două tipuri de mecanisme, conform lui Radaelli, și anume europeanizarea „verticală” și cea „orizontală”. Mecanismele verticale demarcează în mod clar nivelul UE, unde politicile sunt definite, și nivelul intern, unde politica trebuie să fie „metabolizată”. În contrast, mecanismele orizontale privesc europeanizarea ca un proces unde nu există nici o presiune pentru conformarea cu alte modele de politică UE. În schimb, mecanismele orizontale, implică o formă diferită de ajustare la Europa, bazată pe piața sau pe modelele socializării. Europeanizarea orizontală reprezintă un proces de schimbare declanșat de piață și de alegerea consumatorului sau de difuzarea de idei și discursuri asupra noțiunii de bună politică și practica cea mai bună. Mai precis, mecanismele verticale se bazează pe presiuni adaptaționale, iar cele orizontale implică forme diferite de încadrare.³³ Același autor, împreună cu Simon Bulmer, realizează o distincție clară între: guvernarea pe bază de negociere de la nivelul Uniunii Europene, guvernarea ierarhică cu mecanismele sale de comandă și control, ce sunt rezultatul caracterului supranațional unic al UE și care permit verificarea implementării acordurilor de către statele membre, și coordonarea facilitată. Pentru a demonstra și explica mecanismele prin care se realizează procesul de europeanizare, trebuie evidențiate mai întâi

³¹*Ibidem*, p. 59.

³²Mike GOLDSMITH, „Variable geometry, Multilevel Governance: European Integration and Subnational Government in the New Millennium”, în: Kevin FEATHERSTONE, Claudio M. RADAELLI, (eds.), *The politics of Europeanization*, Oxford, Oxford University Press, 2003, pp. 112–133.

³³Claudio M. RADAELLI, „The Europeanization of Public Policy”, în: Kevin FEATHERSTONE, Claudio M. RADAELLI, (eds.), *The politics of Europeanization*, Oxford, Oxford University Press, 2003, p. 41.

caracteristicile acestor tipuri de guvernare, ce reprezintă în ultimă instanță și diverse tipuri de europenizare.

Astfel, guvernarea pe bază de negociere, demonstrează faptul că politica europeană este rezultatul unui proces de negociere, ce are loc la nivelul UE. Guvernele statelor membre ocupă locul principal prin participarea directă la masa de negociere sau prin stabilirea condițiilor în care se delegă puterea unor organe suprastatale precum Comisia Europeană sau Curtea Europeană de Justiție. În această fază, europenizarea ia forma de „proiectare”, deoarece modelele sau regulamentele politicilor naționale sunt automat introduse în negocierile existente la nivelul UE. Gradul de europenizare poate fi redat prin măsura în care preferințele statelor membre se îndreaptă către convergență, prin regulile de votare ale Consiliului sau prin procesul de învățare, ce are loc la nivelul actorilor politici în urma întâlnirilor și sesiunilor de negociere repetate la nesfârșit, până la luarea unei decizii.

Guvernarea ierarhică are în vedere situația în care instituțiile supranaționale dețin o capacitate semnificativă de putere delegată. Astfel, la sfârșitul etapei de negociere, Consiliul aprobă de obicei legislația europeană, care trebuie pusă în aplicare la nivelul statelor membre, prin intermediul mecanismelor de comandă și control, care sunt concepute pentru a crea încredere prin limitarea posibilității statelor individuale de a se sustrage acordurilor negociate. Primul mecanism prin care se realizează procesul de europenizare este reprezentat de integrarea pozitivă, a cărei politici implică cele mai directe cerințe instituționale în ceea ce privește ajustarea națională. În general, aceste politici prescriu un model concret instituțional pentru obținerea conformității la nivel intern, ceea ce duce la existența unui loc foarte scăzut pentru adaptarea într-un context instituțional intern, deja existent.³⁴ Directiva Apei Potabile din 1980 este un bun exemplu de reglementare de comandă și control, deoarece standardele de bază definite prin intermediul acestei directive nu pot fi negociate și trebuie aplicate în mod uniform la toți furnizorii de apă. Cel de al doilea mecanism, integrarea negativă, nu presupune existența unui model instituțional, ci politicile acesteia vizează domeniile în care îndepărtarea barierelor naționale în fața comerțului, a investițiilor, a libertății de stabilire și a circulației libere a oamenilor, este suficientă pentru a crea o politică comună. Impactul politicilor europene în domeniile integrării negative provine în principal din impactul față de structurile de oportunitate naționale, mai exact din gradul în care distribuția puterii și a resurselor are loc la nivelul actorilor politici naționali.³⁵ Este furnizat exemplul clasic al politicii privind competiția la nivelul UE, politică ce stabilește ce este acceptabil în cazul fuziunilor sau al acțiunilor de tip joint venture între companii, prețurile și acordurile de împărțire a pieței și altele.

Coordonarea facilitată presupune faptul că Uniunea Europeană devine doar o arenă pentru schimbul de idei. Domeniile coordonării facilitate, precum gama de politici cuprinse în metoda deschisă de coordonare sau politica externă, prezintă anumite acorduri, sub forma unor declarații politice sau sub forma unor legislații ușoare, care vizează regulile de conduită care nu pot fi impuse la nivel legal, însă dețin o caracteristică legală prin faptul că trasează conduita instituțiilor, a statelor membre și a tuturor actorilor politici participanți. În aceste

³⁴Christoph KNILL și Dirk LEHMKUHL, „How Europe matters. Different Mechanisms of Europeanization”, <http://eiop.or.at/eiop/texte/1999-007.htm> accesat în data de: 15.09.2014, p. 4.

³⁵*Ibidem*, p. 6.

cazuri, instituțiile supranaționale dețin puteri foarte limitate, mai exact nu pot acționa ca agenți ai europenizării însă acest lucru nu înseamnă că procesul de europenizare nu poate avea loc, ci doar că acesta este mult mai voluntar și nonierarhic. Pentru a demonstra acest lucru, este folosit exemplul politicii externe, din anul 2003, când statele membre nu au putut cădea de acord asupra modului de abordare a regimului irakian a lui Saddam Hussein, sugerând că în acest caz politica externă nu a fost europenizată.³⁶

Risse și Börzel, în articolul „When Europe hits home: Europeanization and domestic change”, afirmă că europenizarea poate să cauzeze trei grade diferite de schimbare internă. Primul rezultat al europenizării enunțat de aceștia este reprezentat de absorbție. Prin intermediul acesteia, statele dețin capacitatea de a încorpora politicile sau ideile europene și să-și reajusteze instituțiile lor, fără ca să fie nevoie de o schimbare importantă a proceselor, politicilor sau instituțiilor existente. În acest caz, gradul de schimbare la nivel intern este scăzut, neexistând o schimbare substanțială a politicilor naționale.

Cel de al doilea rezultat al europenizării este reprezentat de acomodare. În acest caz statele membre se acomodează cu presiunile europene prin adaptarea proceselor, politicilor și a instituțiilor existente, fără să sufere schimbări la nivelul caracteristicilor esențiale și la nivelul înțelegerilor colective atașate acestor caracteristici. Gradul de schimbare existent la nivel intern este modest.

Cel de al treilea rezultat al europenizării este reprezentat de transformare, prin care statele membre înlocuiesc politicile, procesele și instituțiile existente cu unele noi, diferite în mod substanțial, sau le modifică pe cele vechi în așa fel încât caracteristicile lor esențiale și înțelegerile colective care stau la baza acestora sunt modificate fundamental. În acest caz, gradul de schimbare internă este ridicat.³⁷

În anul 2005, Börzel mai adaugă două rezultate ale procesului de europenizare, ce se referă la circumstanțe mai specifice: inerția și regresul. Inerția apare acolo unde statele în mod deliberat blochează cerințele UE fie prin neimplementarea politicilor, fie prin angajare în respectarea parțială. Fără să conteze dacă gradul de incompatibilitate este ridicat sau scăzut, gradul de schimbare internă va fi limitat, cel puțin până în momentul în care se va construi o presiune politică suficientă pentru a putea furniza adaptarea națională necesară. Regresul are loc atunci când statele nu blochează într-un mod simplu cerințele UE la faza de implementare, dar în mod conștiincios dezvoltă noi politici naționale care se află în divergență cu cerințele UE. În consecință, politica națională devine, nu mai puțin, ci mai mult, națională.³⁸

În concluzie, această lucrare și-a propus să analizeze procesul de europenizare în complexitatea sa, și în realizarea acestui demers, s-a început cu prezentarea celor mai semnificative definiții ale acestui concept dar și cu analiza evoluției acestuia în literatura de specialitate, urmând redarea mecanismelor europenizării, precum și a rezultatelor sale asupra instituțiilor, a politicilor și asupra proceselor politice de la nivel intern, analizând însă și

³⁶Simon BULMER și Claudio M. RADAELLI, „The Europeanization of Member State Policy”, în: Simon BULMER, Christian LEQUESNE, (eds.), *The member states of the European Union*, New York, Oxford University Press, 2005, pp. 357–384.

³⁷Tanja A. BÖRZEL și Thomas RISSE, „When Europe Hits Home: Europeanization and Domestic Change”, file:///C:/Users/Inspiron/Downloads/SSRN-id302768.pdf accesat în data de: 14.09.2014, p. 10.

³⁸Ian BACHE și Andrew JORDAN, „Europeanization and Domestic Change”, în: Ian BACHE, Andrew JORDAN, (eds.), *op. cit.*, p. 28.

dezbaterele teoretice ce încearcă să explice acest proces. Totodată, mecanismele prin care europenizarea determină schimbări la nivelul statelor membre au fost redată atât din punct de vedere teoretic, prin explicarea termenilor de integrare pozitivă, integrare negativă sau coordonare facilitată, așa cum au fost ei definiți în literatura de specialitate, dar și din punct de vedere empiric, prin folosirea exemplelor politicii de mediu, de concurență și a politicii externe a UE.

BIBLIOGRAFIE:

Ian BACHE și Andrew JORDAN, „Europeanization and Domestic Change”, în: Ian BACHE ,Andrew JORDAN, (eds.), *The Europeanization of British politics*, Basingstoke [England], New York, Palgrave Macmillan, 2006.

Ian BACHE și Andrew JORDAN, (eds.), *The Europeanization of British politics*, Basingstoke [England], New York, Palgrave Macmillan, 2006.

Tanja A. BÖRZEL și Thomas RISSE, „When Europe Hits Home: Europeanization and Domestic Change”, file:///C:/Users/Inspiron/Downloads/SSRN-id302768.pdf accesat în data de: 14.09.2014.

Tanja A. BÖRZEL și Thomas RISSE, „Conceptualizing the Domestic Impact of Europe”, în: Kevin FEATHERSTONE ,Claudio M. RADAELLI, (eds.), *The politics of Europeanization*, Oxford, Oxford University Press, 2003.

BULLER, JIM: GAMBLE, ANDREW, „CONCEPTUALISING EUROPEANISATION (A PROCESS WITHOUT A SUBJECT)”, <http://aei.pitt.edu/1724/1/bullerandgamble.pdf> accesat în data de: 12.09.2014.

Simon BULMER, „Theorizing Europeanization”, în: Paolo GRAZIANO ,Maarten P. VINK, (eds.), *Europeanization. New research agendas*, Houndmills, Basingstoke, Hampshire [England], New York, Palgrave Macmillan, 2007.

Simon BULMER și Christian LEQUESNE, (eds.), *The member states of the European Union*, New York, Oxford University Press, 2005.

Simon BULMER și Claudio M. RADAELLI, „The Europeanization of Member State Policy”, în: Simon BULMER ,Christian LEQUESNE, (eds.), *The member states of the European Union*, New York, Oxford University Press, 2005.

Michelle CINI, „Intergovernmentalism”, în: Michelle CINI ,Nieves PÉREZ-SOLÓRZANO BORRAGÁN, (eds.), *European Union politics*, Oxford, New York, Oxford University Press, 2010.

Michelle CINI și Angela K. BOURNE, (eds.), *Palgrave advances in European Union studies*, Basingstoke [England], New York, Palgrave Macmillan, 2006.

Michelle CINI și Nieves PÉREZ-SOLÓRZANO BORRAGÁN, (eds.), *European Union politics*, Oxford, New York, Oxford University Press, 2010.

Maria G. COWLES, James A. CAPORASO și Thomas RISSE-KAPPEN, *Transforming Europe. Europeanization and domestic change*, Ithaca, N.Y, Cornell University Press, 2001.

Kevin FEATHERSTONE și Claudio M. RADAELLI, (eds.), *The politics of Europeanization*, Oxford, Oxford University Press, 2003.

- Mike GOLDSMITH, „Variable geometry, Multilevel Governance: European Integration and Subnational Government in the New Millennium”, în: Kevin FEATHERSTONE ,Claudio M. RADAELLI, (eds.), *The politics of Europeanization*, Oxford, Oxford University Press, 2003.
- Paolo GRAZIANO șiMaarten P. VINK, (eds.), *Europeanization. New research agendas*, Houndmills, Basingstoke, Hampshire [England], New York, Palgrave Macmillan, 2007.
- Adrienne HERITIER șiChristoph KNILL, (eds.), *Differential Responses to European Policies: A Comparison*, Lanham, Rowman & Littlefield, 2001.
- Carsten S. JENSEN, „Neo-functionalism”, în: Michelle CINI ,Angela K. BOURNE, (eds.), *Palgrave advances in European Union studies*, Basingstoke [England], New York, Palgrave Macmillan, 2006.
- Christoph KNILL și Dirk LEHMKUHL, „How Europe matters. Different Mechanisms of Europeanization”, <http://eiop.or.at/eiop/texte/1999-007.htm> accesat în data de: 15.09.2014.
- Robert LADRECH, „Europeanization of Domestic Politics and Institutions: The Case of France”, *JCMS: Journal of Common Market Studies*, vol.32, nr. 32/1, 1994, pp. 69–88.
- Robert LADRECH, *Europeanization and national politics*, Basingstoke, Hampshire, Palgrave Macmillan, 2010.
- Thomas LAWTON, „Governing the skies: Conditions for the Europeanization of Airline Policy”, *Journal of Public Policy*, vol.19, nr. 19/1, 1999, pp. 91–112.
- Christian LEQUESNE șiSimon BULMER, (eds.), *Statele Membre ale Uniunii Europene*, Chisinau, Cartier, 2009.
- Claudio M. RADAELLI, „The Europeanization of Public Policy”, în: Kevin FEATHERSTONE Claudio M. RADAELLI, (eds.), *The politics of Europeanization*, Oxford, Oxford University Press, 2003, pp. 27–56.
- Rogers SCULLY, „Rational Institutionalism and Liberal Intergovernmentalism”, în: Michelle CINI ,Angela K. BOURNE, (eds.), *Palgrave advances in European Union studies*, Basingstoke [England], New York, Palgrave Macmillan, 2006.
- ULRIKE LIEBERT, „Causal Complexities: Explaining Europeanization”, <http://www.monnet-centre.uni-bremen.de/pdf/wp/2002-1-Liebert.pdf> accesat în data de: 12.09.2014.